

Uit(t)huisplaatsing

Richtlijnen voor Jeugdbeschermers,
opgesteld door het NJI

Nederlands
Jeugdinstituut

Inleiding

Mijn professionele ervaring, als Integratieve Kindertherapeut - ECP, (waarin ik te maken heb met ingewikkelde scheidingen) is met de betrokken Jeugdbeschermers niet prettig. De mensen, die ik heb ontmoet gaan uit van hun eigen ervaring (ik heb ook gescheiden ouders en ik ...) , het ontbreekt ze aan contactvaardigheden (dit kind praat niet met mij, omdat hij ...) en reflectievermogen (zo denken we er allemaal over, dus ...). Ze laten vooral vooringenomenheid zien en zoeken voorbeelden die hun overtuiging bevestigen (confirmation bias).

Daarnaast lijken ze te werken in een omgeving, waarbij leidinggevenden dezelfde mening toegedaan zijn als zij.

Deze paradox van de unanimiteit zorgt ervoor dat Jeugdbeschermers zich gesteund voelen in hun eigen ideeën: we denken er immers allemaal hetzelfde over, dus zal het wel waar zijn. De oorsprong van de 'paradox van de unanimiteit' komt uit het joods recht. Als een verdachte onder het joodse recht door alle rechters van de rabbijnse rechtbank unaniem schuldig werd bevonden, leidde dat automatisch tot vrijspraak. Dat klinkt tegenstrijdig, maar de wetgevers hadden gemerkt dat een unaniem oordeel vaak een teken was van een systeemfout in de rechtszaak. Zelfs al is die precieze fout niet meteen duidelijk, zo redeneerden zij, wanneer iets te goed lijkt om waar te zijn, is er waarschijnlijk ergens een fout gemaakt.

Natuurlijk zijn er ook vele, fijne, lieve en professionele Jeugdbeschermers, die hun uiterste best doen het goede te doen voor kinderen. En wie zich wil bijscholen en op de hoogte wil zijn van de nieuwste inzichten op het vakgebied, kan terecht bij het NJI.

Alleen merk ik in mijn praktijk daar weinig van. Om niet in mijn eigen vooroordelen, persoonlijke valkuilen en blinde vlekken verzeild te raken heb ik mij verdiept in de richtlijnen die het NJI aanbeveelt. En die aanbevelingen zijn blij-makend. Ze geven richting, onderbouwing en een stappenplan waardoor kinderen en ouders echt geholpen kunnen worden en uithuisplaatsing in hel veel gevallen voorkomen kan worden. Dit artikel gaat daarom nu over de richtlijnen van het NJI met betrekking tot uithuisplaatsing.

Charlotte Visch, 2024

Directeur Child Consult
Integratieve Kindertherapeut ECP (Europees Certificaat Psychotherapie)
Hypnotherapeut ECP
Bijzonder Curator
Gezinstherapeut
Relatiecoach
Specialist desentisatie-technieken, o.a. EMDR
Trainer/docent aan de Nederlandse Academie voor Psychotherapie
Adviseur Nederlandse Academie voor Psychotherapie betreffende Child Affairs

Het Nederlands Jeugd Instituut

Het NJI is de kennisbron waar de Jeugdzorg informatie over de nieuwste inzichten en onderzoeken betreft. De site van het NJI is zeer toegankelijk en geeft Jeugdbeschermers de gelegenheid om zich te ontwikkelen als warme, empathische en contactvaardige mensen. Juist door de uitgebreide richtlijnen, die het NJI voorstelt, geeft het NJI de Jeugdbeschermers handvatten om betere beslissingen te nemen. Over de oorsprong van de richtlijnen zegt het NJI:

Op initiatief van de beroepsverenigingen Nederlands Instituut van Psychologen (NIP), Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen (NVO) en Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk (BPSW) zijn richtlijnen ontwikkeld voor gebruik binnen de jeugdhulp en jeugdbescherming. Ze zijn bedoeld om de zorg te verbeteren door professionals te ondersteunen in hun werk. Richtlijnen bevatten aanbevelingen die professionals helpen bij de afwegingen die ze dagelijks moeten maken, samen met kinderen en ouders.

Richtlijnen bieden een overzicht van de laatste stand van kennis op een bepaald terrein.

- *Ze zijn gebaseerd op wetenschappelijke kennis, kennis en ervaring uit de praktijk en de ervaringsdeskundigheid van cliënten.*
- De beroepsverenigingen autoriseren alle richtlijnen, waardoor ze gelden als *vakinhoudelijke standaard voor de beroepsgroep*. Ze zijn in elk geval van toepassing op de jeugdprofessionals die zijn geregistreerd in het Kwaliteitsregister Jeugd. Daarnaast kunnen ook andere professionals de kennis benutten.
- *Professionals zijn niet verplicht om hun richtlijnen precies te volgen, maar moeten er wel rekening mee houden.* Onderdeel van hun vakmanschap is dat ze weloverwogen kunnen afwijken van hun richtlijnen, én hun afwijking daarbij vastleggen.
- De richtlijnonderwerpen zijn vastgesteld op basis van vragen uit het veld. Er zijn richtlijnen ontwikkeld voor bepaalde problemen, zoals ADHD en stemmingsproblemen. Er zijn richtlijnen voor vormen van hulpverlening, zoals residentiële jeugdhulp en pleegzorg. En er zijn richtlijnen voor processen in de hulpverlening, zoals *besluitvorming en uithuisplaatsing*.
- Richtlijnen ondersteunen professionals om *samen met kinderen, jongeren en ouders te beslissen over de best passende hulp*. Ze geven onderbouwde aanbevelingen op basis van wetenschappelijk onderzoek, praktijkkennis van professionals en ervaringskennis van ouders en kinderen.

Het ontwikkelen, herzien en implementeren van richtlijnen voor jeugdprofessionals vindt plaats in het kader van het Meerjarenplan Richtlijnen Jeugd, opgesteld door het Nederlands Jeugdinstituut, de Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk (BPSW), het Nederlands Instituut van Psychologen (NIP) en de Nederlandse Vereniging van Pedagogen en Onderwijskundigen (NVO).

Eén van de beslissingen, die een Jeugdbeschermer mag/kan nemen is het uithuisplaatsen van een kind.

Over dit fenomeen zegt het NJI het volgende:

Waarom wordt een kind uit huis geplaatst?

Tot een uit huis plaatsing wordt besloten als het niet goed is voor een kind om thuis te blijven wonen. Dat kan komen door problemen in het gedrag of de ontwikkeling van een kind zelf. In dat geval stemmen ouders soms zelf in met de uithuisplaatsing. Maar het gebeurt ook dat een kind ergens anders moet wonen voor de veiligheid. Bijvoorbeeld omdat het kind thuis mishandeld wordt. Of omdat ouders door psychische problemen, verslaving of ernstige relatieproblemen tijdelijk niet goed voor een kind kunnen zorgen.

Welke rol spelen ouders tijdens een uithuisplaatsing?

Tijdens een uithuisplaatsing is het belangrijk dat kinderen en ouders contact met elkaar houden. Soms kunnen ze tijd met elkaar doorbrengen, met of zonder begeleiding. Ook kunnen ouders betrokken blijven bij praktische zaken. Zo kunnen zij bij een bezoek aan de tandarts zijn en bij belangrijke beslissingen over hun kind.

Waar gaan kinderen wonen?

Bij een uithuisplaatsing hebben kinderen een stabiele woon- en opvoedsituatie nodig. Zolang als nodig is, moeten ze daar 'zo thuis mogelijk' kunnen opgroeien. Dat betekent dat hun leven op hun nieuwe plek zoveel mogelijk op een normale gezinssituatie lijkt. Soms kunnen kinderen en jongeren, als dat veilig is, ook in hun eigen buurt blijven. Ze hoeven dan niet naar een andere school of sportclub. Of ze kunnen bijbaantjes behouden en contact houden met familie en vrienden. Sommige kinderen en jongeren gaan naar een pleeggezin binnen de familie. Bijvoorbeeld bij een tante of bij een opa en oma. Dat wordt ook wel netwerkpleegzorg genoemd. Anderen wonen in een pleeggezin buiten hun familie of in een gezinshuis. Het uitgangspunt moet zijn om broers en zussen ergens samen te plaatsen. Behalve wanneer dat niet goed voor hen is.

Wanneer gaan kinderen naar een residentiële instelling?

Kinderen met ernstige gedrags- en ontwikkelingsproblemen kunnen soms niet in een pleeggezin of een gezinshuis wonen. Zij gaan dan naar een leefgroep in een instelling waar ze wonen en naar school gaan. Dat heet een residentiële instelling.

Hoelang duurt een uithuisplaatsing?

Een uithuisplaatsing duurt het liefst zo kort mogelijk. De hulp is erop gericht dat het kind zo snel mogelijk terug naar huis kan. In de praktijk kan een uithuisplaatsing enkele maanden duren, maar soms ook meerdere jaren. Het hangt ervan af hoe het kind zich ontwikkelt en de thuissituatie verandert. Op Rijksoverheid.nl lees je meer over de duur van jeugdhulptrajecten.

Wie bepaalt hoelang een uithuisplaatsing duurt?

Bij een gedwongen uithuisplaatsing geldt de machtiging voor maximaal een jaar. Als er meer tijd nodig is om de situatie thuis te verbeteren, kan de rechter die machtiging verlengen.

Uithuisplaatsing en terugplaatsing

Veilig opgroeien bij je eigen ouders samen met broertjes en zusjes, is het beste voor kinderen. Toch kan dit niet altijd en dan moet een kind tijdelijk ergens anders wonen. Een uithuisplaatsing is een zeer ingrijpende beslissing voor het kind, de ouders en de jeugdprofessional. Het is een uiterst middel, als andere oplossingen niet voldoende hebben geholpen om de thuissituatie te verbeteren. Deze richtlijn ondersteunt jeugdprofessionals bij het beslissen over het wel of niet uithuis- en terugplaatsen. Ook helpt de richtlijn om de situatie van het kind zorgvuldig te beoordelen en uithuisplaatsingen zoveel mogelijk te voorkomen door tijdig effectieve interventies in te zetten.

Samenvatting met betrekking tot uithuisplaatsing:

1. Dat kan komen door problemen in het gedrag of de ontwikkeling van een kind zelf of dat een kind ergens anders moet wonen voor de veiligheid.
2. Tijdens een uithuisplaatsing is het belangrijk dat kinderen en ouders contact met elkaar houden.
3. Bij een uithuisplaatsing hebben kinderen een stabiele woon- en opvoedsituatie nodig.
4. Dat betekent dat hun leven op hun nieuwe plek zoveel mogelijk op een normale gezinssituatie lijkt.
5. Kinderen met ernstige gedrags- en ontwikkelingsproblemen kunnen soms niet in een pleeggezin of een gezinshuis wonen.
6. Een uithuisplaatsing duurt het liefst zo kort mogelijk.
7. De hulp is erop gericht dat het kind zo snel mogelijk terug naar huis kan.
8. Veilig opgroeien bij je eigen ouders samen met broertjes en zusjes, is het beste voor kinderen.
9. Een uithuisplaatsing is een zeer ingrijpende beslissing voor het kind, de ouders en de jeugdprofessional.
10. Het is een uiterst middel, als andere oplossingen niet voldoende hebben geholpen om de thuissituatie te verbeteren.

Het NJI beveelt zorgvuldigheid aan en ziet uithuisplaatsing als een zeer ingrijpende beslissing, die het liefst voorkomen dient te worden. Bovendien is (als uithuisplaatsing wel noodzakelijk is) het uitgangspunt: zo snel mogelijk weer terugplaatsen bij de ouders.

Overwegingen om tot uithuisplaatsing over te gaan

Onderstaande informatie is letterlijk overgenomen van de site van het NJI (Nederlands Jeugd Instituut). De bron waar de Jeugdzorg zijn informatie betreft. Onderstaande is bedoeld voor Jeugdhulpverleners/Jeugdbeschermers (JB).

Problemen in het gezin

Om te begrijpen welke problemen een gezin heeft en hoe die met elkaar samenhangen, is het belangrijk om samen met het gezin een gedeelde verklarende analyse te maken. Jullie (de JB) krijgen dan zicht op het grotere geheel.

Een goede analyse is meer dan een opsomming van problemen en krachten. Je (JB) zoekt samen met ouders en kinderen antwoord op vragen als:

- Waardoor begonnen de problemen?
- Waardoor blijven ze bestaan?
- Welke invloed heeft de omgeving?
- Hoe beïnvloeden gezinsleden elkaar?

Een goede verklarende analyse is belangrijk. Vaak ontbreekt die in dossiers van kinderen, die uit huis geplaatst zijn. Zorg (JB) dat je wel altijd een verklarende analyse maakt. Die helpt om samen doelen te stellen voor de behandeling en passende hulp in te zetten. Daarmee voorkom je (JB) dat je symptomen gaat bestrijden.

Persoonlijke problemen van ouders behandelen

De ouders van kinderen voor wie je (JB) een uithuisplaatsing overweegt, hebben vaak persoonlijke problemen. Bijvoorbeeld omdat ze zelf traumatische ervaringen in hun kindertijd hadden. Daardoor profiteren zij minder van opvoedingsinterventies dan andere ouders. Traumabehandeling voor ouders kan dan een belangrijke voorwaarde zijn voor het slagen van opvoedingsinterventies.

Eerder ontvangen hulp evalueren

Door de hulp die het gezin eerder kreeg te evalueren, krijg je (JB) meer zicht op wat wel en niet heeft gewerkt. Overleg daarover standaard met eerdere behandelaren of hulpverleners. En bespreek ook met het gezin aan welke hulp het iets heeft gehad en wat het heeft gemist. Die kennis draagt bij aan de inzet van passende hulp.

Interventies inzetten

Uit onderzoek blijkt dat bepaalde interventies kunnen helpen om uithuisplaatsing te voorkomen. Intensieve thuishulp is voor gezinnen die verschillende problemen tegelijkertijd hebben. Bijvoorbeeld met het huishouden, financiën en de opvoeding. Als intensieve thuishulp goed wordt uitgevoerd, kan dat een positief effect hebben op bijvoorbeeld iemands emotionele problemen en gedrag bij stressvolle gebeurtenissen.

Er zijn verschillende vormen van intensieve thuishulp:

- Crisisinterventies kunnen een uithuisplaatsing voorkomen, zoals Families First
- Intensieve ambulante gezinsbehandeling heeft positieve effecten op probleemgedrag van jongeren en verbetert de opvoedvaardigheden van ouders
- Multidimensionale familie therapie heeft een duurzamer effect op probleemgedrag van jongeren, zoals criminaliteit en het gebruik van alcohol en drugs, dan residentiële hulp.

- Multisystem therapie heeft gunstige effecten bij moeilijk te behandelen jongeren, zoals jongeren die extreem gewelddadig zijn.

Om een uithuisplaatsing te voorkomen, kun je (JB) soms ook interventies inzetten, die specifiek gericht zijn op

- Ernstige of meervoudige problematiek

Reflecteren en leren

Het helpt om samen met ouders, jongeren en andere betrokken professionals goed te kijken naar aangeboden hulpverleningstrajecten:

- Wat had er anders of beter gekund?
- Welke factoren werkten belemmerend en welke bevorderend voor een goed verloop van de hulp?
- Hoe ging de besluitvorming?
- Waren de juiste mensen erbij betrokken?
- Wat kon ik (JB) zelf beter doen?
- Wat kan er beter in de organisatie of in de regio?

Door de tijd te nemen voor reflectie leer je steeds beter hoe je (JB) uithuisplaatsingen kunt voorkomen.

Beslissen over uithuisplaatsing en terugplaatsing

Een kind van zijn ouders scheiden is een uiterste maatregel die alleen mag worden toegepast als dat in het belang van het kind is. Steeds meer is bekend over de gevolgen van (langdurige) uithuisplaatsingen voor kinderen en jongeren. Uithuisplaatsingen, hoewel in sommige gevallen noodzakelijk, leiden vaak niet tot de gewenste verbeteringen in de ontwikkeling van het kind. Juist stabiliteit en veiligheid zijn voor kinderen belangrijk. In de praktijk kan dat tijdens een uithuisplaatsing vaak niet geboden worden.

- Een uithuisplaatsing is ingrijpend en heeft grote impact op zowel ouders als kinderen. Bovendien zijn de uitkomsten bij een uithuisplaatsing onzeker. De gevolgen zijn pas achteraf zichtbaar en niet altijd van tevoren te overzien. Loopt een kind (meer) schade op doordat het thuis blijft wonen of loopt de schade op door een uithuisplaatsing? Dat stelt professionals voor een groot dilemma: ze kunnen een verkeerd besluit nemen als het kind uit huis geplaatst wordt, maar ook als ze het thuis bij de ouders laten blijven. Achteraf kan altijd blijken dat een besluit niet het juiste was. Het is daarom essentieel dat besluiten zorgvuldig worden genomen en expliciet worden onderbouwd.
- Van jeugdprofessionals mag verwacht worden dat zij zorgvuldig te werk gaan met in acht neming van het belang van het kind. Dan lijkt het vanzelfsprekend dat zij gebruik maken van de beschikbare wetenschappelijke kennis, systematisch en planmatig te werk gaan, het verschil kennen tussen verkregen informatie (wel/niet verifieerbaar) hun mening daarover, op grond waarop ze hun beslissing nemen. Een kind en ouders verwachten dan ook een heldere onderbouwing, waarbij eventuele eerdere hulpverleners bij betrokken worden en het eventuele schadelijke effect van de uithuisplaatsing wordt besproken en meegenomen in de beslissing. Haast is hierbij natuurlijk uit den boze.

Samenvatting met betrekking tot uithuisplaatsing:

- Uithuisplaatsingen, hoewel in sommige gevallen noodzakelijk, leiden vaak *niet* tot de gewenste verbeteringen in de ontwikkeling van het kind.
- Juist stabiliteit en veiligheid zijn voor kinderen belangrijk.
- In de praktijk kan dat tijdens een uithuisplaatsing vaak niet geboden worden.

Samenvatting met betrekking tot taak door JB:

- Systematisch en planmatig werken;
- Gebruik maken van beschikbare wetenschappelijke kennis;
- Onderscheid maken tussen de informatie die ze verzamelen, hun beoordeling van die informatie en de beslissingen die zij op basis daarvan nemen;
- Hun conclusies en besluiten feitelijk en inzichtelijk onderbouwen;
- Een gemotiveerde belangenafweging maken waarbij het belang van het kind centraal staat;
- Samen met ouders, kind, collega's uit andere disciplines en andere hulpverleners een beslissing nemen en deze beslissing onderbouwen;
- Oog hebben voor de mogelijke schadelijke effecten van een uithuisplaatsing, het eerdere hulpverleningstraject en de mogelijke veroorzaker van de huidige situatie;
- Verschillende scenario's uitwerken;
- Niet overhaast te werk gaan (zolang de veiligheid van kinderen en ouders dat toestaat).
- Oog hebben voor de mogelijk schadelijke effecten van een uithuisplaatsing, het eerdere hulpverleningstraject en de mogelijke veroorzaker van de huidige situatie
- Verschillende scenario's uitwerken
- Niet overhaast te werk gaan (zolang de veiligheid van kinderen en ouders dat toestaat).

De gedeelde verklarende analyse

Om samen met ouders en kind te kunnen beslissen over de best passende hulp, is het belangrijk om het eens te zijn over een aantal zaken: wat er aan de hand is, waardoor dat veroorzaakt wordt, wat de risico's en beschermende factoren in het gezin en de omgeving zijn, maar ook welke hulp en ondersteuning al is ingezet en met welk resultaat.

Bij de afweging over uithuisplaatsing is dus een gedeelde verklarende analyse noodzakelijk. Zo'n analyse biedt inzicht in de samenhang van de problemen, het ontstaan en het voortbestaan ervan en legt verbanden tussen de verschillende factoren. Dit kan leiden tot het inzicht dat een ouder bijvoorbeeld eerst traumabehandeling moet krijgen, dat er interventies op school plaats moeten vinden, dat er aandacht moet zijn voor armoede of huisvesting of dat er gezinstherapie nodig is. Ook gaat de gedeelde verklarende analyse in op positieve factoren die aanwezig zijn en (nog) niet benut worden, maar wel aanknopingspunten kunnen bieden voor het voorkomen van een uithuisplaatsing of voor terugplaatsing. Verder gaat de verklarende analyse in op eerdere vormen van hulpverlening en de opbrengsten daarvan, waarmee onderbouwd wordt waarom die eerdere hulp niet voldoende is gebleken.

- Om een gedegen gedeelde verklarende analyse op te stellen, moet er worden samengewerkt. In de eerste plaats moet de gedeelde verklarende analyse een co-creatie zijn van jeugdprofessionals en ouders. De analyse komt dus zo veel mogelijk gezamenlijk tot stand en professionals en ouders proberen tot een gezamenlijk perspectief op de situatie te komen. Dit betekent niet dat ouders het per se eens zijn met of overtuigd moeten worden van het perspectief van de professionals, maar wel dat de uitkomsten altijd met hen gedeeld zijn en de informatie samen met hen verzameld is.
- Ten tweede moet een gedragswetenschapper intensief betrokken zijn bij het opstellen van een verklarende analyse. Tot slot kan het bij specifieke, meervoudige problematiek van belang zijn specialisten bij het opstellen van de analyse te betrekken.
- Het opstellen van een gedeelde verklarende analyse is geen eenmalige activiteit. Door evaluatie van het lopende hulpverleningstraject kan de oorspronkelijke verklarende analyse aangescherpt en geactualiseerd worden en ontstaat geleidelijk een steeds beter inzicht in de gezinssituatie. Vooruitkijkend kan de gedeelde verklarende analyse gebruikt worden voor het opstellen van doelen en het bepalen van passende hulp. Terugkijkend kan de gedeelde verklarende analyse gebruikt worden bij de evaluatie van hulp en de overweging voor een terugplaatsing. Zo kan aan de hand van de eerdere verklarende analyse gekeken worden of aan noodzakelijke voorwaarden gewerkt is en of problemen op bepaalde gebieden verminderd of hanteerbaar geworden zijn.

Samenvatting verklarende analyse

- Om een gedegen gedeelde verklarende analyse op te stellen, moet er worden samengewerkt.
- De gedeelde verklarende analyse dient een co-creatie zijn van jeugdprofessionals en ouders.
- De uitkomsten dienen altijd met ouder (en kind) gedeeld te zijn en de informatie dient samen met hen verzameld te zijn.

- Een gedragswetenschapper dient intensief betrokken te zijn bij het opstellen van een verklarende analyse samen met eventuele specialisten.
- Het opstellen van een gedeelde verklarende analyse is geen eenmalige activiteit.
- Er volgt in de loop der tijd: aanscherping, actualisering met als doel 'inzicht in de gezinssituatie'.
- Vooruitkijkend: opstellen van doelen en het bepalen van passende hulp.
- Terugkijkend: evaluatie van hulp en de overweging voor een terugplaatsing.

Kenmerken goede verklarende analyse

Een goede verklarende analyse is VEST:

- Volledig,
- Eenvoudig,
- Samenhangend
- Toetsbaar,

en wordt gedeeld (en liefst gedragen) door alle betrokkenen.

De jeugdprofessional wint concrete informatie in over het dagelijks leven van de gezinsleden in de verschillende contexten. Dit vraagt van de jeugdprofessional vaardigheden als inlevend en onbevooroordeeld luisteren, waarde vrij taalgebruik en diagnostische kennis om haalbare doelen te formuleren. Daarnaast vraagt het om de vaardigheid om goed meningen en feiten te kunnen onderscheiden, zodat juiste en betrouwbare informatie verzameld wordt. Verder helpt de vakbekwaamheid van een gedragswetenschapper bij het expliciteren van patronen en kenmerken als het gaat om specifieke problematiek.

Een gedeelde verklarende analyse:

- Zorgt ervoor dat alle belangrijke oorzakelijke en in standhoudende factoren in kaart zijn gebracht;
- Brengt zowel de positieve beschermende factoren als de risicofactoren in kaart;
- Verklaart hoe deze verschillende factoren met elkaar samenhangen, en waardoor de problematiek is ontstaan, voortduurt, versterkt of vermindert;
- Onderbouwt de keuze voor een passende aanpak voor het gezin, het opstellen van concrete doelen en vervolgstappen;
- Wordt geschreven in begrijpelijke taal en leidt tot houvast, (h)erkenning en inzicht bij de betrokkenen;
- Zorgt voor draagvlak en motivatie voor de gezamenlijk gekozen aanpak van de problemen

Daarnaast is het belangrijk rekening te houden met de religieuze, levensbeschouwelijke en culturele achtergronden van de gezinsleden.

Er zijn verschillende manieren waarop professionals tot een gedeelde verklarende analyse kunnen komen. Diverse formats helpen professionals te redeneren en daarbij alle relevante factoren te betrekken en mee te wegen. Dit moet leiden tot samenhang en tot het samen beslissen met ouders en jongeren over doelen en interventies.

Welke afwegingen en criteria zijn van belang om te beoordelen of een uithuisplaatsing nodig is?

Om zorgvuldig te kunnen beoordelen of een uithuisplaatsing nodig is, is het van belang de volgende vijf afwegingen te maken, waarbij de gedeelde verklarende analyse richting geeft aan de weging en onderlinge afhankelijkheid van de kernonderdelen.

Afweging 1: In hoeverre zijn de opvoedingscapaciteiten van de ouders en de ontwikkelingsbehoeften van het kind in balans?

In het hele beoordelingsproces staat de ontwikkeling en het belang van het kind centraal: wat heeft het kind nodig om zich te kunnen ontwikkelen tot een gezonde volwassene? Daarbij is het belangrijk om een afweging te maken tussen de ontwikkelingsbehoeften van het kind en de opvoedingscapaciteiten van de ouders. Deze zijn beide gerelateerd aan de leeftijd van het kind en zijn fysieke, cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkelingsniveau.

Daarom is het nodig in kaart te brengen:

- Hoe een kind zich ontwikkelt en wat hij nodig heeft om zich te kunnen ontwikkelen;
- Welke risico- en beschermende factoren de ontwikkelingsbehoeften van het kind beïnvloeden;
- Wat de opvoedingscapaciteiten en leerbaarheid van de ouders zijn;
- Welke risico- en beschermende factoren de opvoedingscapaciteiten van de ouders beïnvloeden.

Zowel ernstige problemen in de ontwikkeling van het kind als ernstige problemen in de opvoedingscapaciteiten van de ouders (of een combinatie daarvan) kunnen de balans tussen ontwikkelingsbehoeften en opvoedingscapaciteiten verstoren en een reden zijn om een kind uit huis te plaatsen.

Wat betreft de *problemen bij het kind* noemt de literatuur als redenen voor uithuisplaatsing:

- Ernstige emotionele en gedragsproblemen;
- Gevaarlijk of bedreigend gedrag van het kind richting gezinsleden;
- Verminderd contact met de realiteit (psychose, zelfbeschadiging en/of suïcideneiging of -poging).

Dergelijke ernstige problemen zijn voor ouders, zelfs als zij over zeer goede opvoedingscapaciteiten en beschermende factoren beschikken, vaak niet te hanteren.

Als het om *problemen in de opvoeding* gaat, kunnen onder andere de volgende problemen een reden zijn voor uithuisplaatsing:

- Ernstige en langdurige kindermishandeling of een hoog risico op kindermishandeling;
- Een (ernstig) tekort aan opvoedingsvaardigheden;
- Ernstige onveiligheid in de ouder-kindrelatie (onveilige of gedesorganiseerde gehechtheid).

In veel situaties gaan problemen bij het kind, gebrekkige opvoedingscapaciteiten van ouders en een onveilige woon-/leefomgeving hand in hand. Daardoor kan een uithuisplaatsing een noodzakelijke stap zijn om de ontwikkeling van het kind te bevorderen. Van belang is om zo veel mogelijk afwegingen maken, door de ouders, betrokken hulpverleners en het netwerk, waarbij ook collega's vanuit andere disciplines betrokken worden.

Ontwikkelingsbehoeften van het kind en de opvoedingscapaciteiten van de ouders in evenwicht

Om na te gaan in hoeverre de ontwikkelingsbehoeften van het kind en de opvoedingscapaciteiten van de ouders in evenwicht zijn stelt de jeugdprofessional zich de volgende vragen:

1. Hoe ontwikkelt het kind zich, en wat heeft het nodig om zich verder te kunnen ontwikkelen?

Het is belangrijk om elk aspect van de ontwikkeling van het kind te onderzoeken, zodat de professional een helder beeld krijgt van diens specifieke ontwikkelingsmogelijkheden. De ontwikkelingsbehoeften van een kind zijn afhankelijk van leeftijd en ontwikkelingsniveau. Een kind moet de verwachte ontwikkelingsmijlpalen halen. Daarbij moet rekening gehouden worden met eventuele specifieke kwetsbaarheden (bijvoorbeeld leerproblemen of een fysieke of verstandelijke beperking). Het *Framework for the Assessment of Children in Need and their Families* onderscheidt zeven algemene dimensies met betrekking tot de ontwikkeling van het kind. Aandachtspunten binnen deze dimensies betreffen zowel kenmerken van het kind als diens functioneren in termen van gedrag, ontwikkeling en emoties.

Een professional moet informatie over deze dimensies verzamelen om de noodzaak van een uithuisplaatsing te kunnen beoordelen.

Ontwikkeling van het kind

Gezondheid en fysieke verschijning

- Algemene gezondheid, groei en ontwikkeling;
- Speciale behoeften door bijvoorbeeld ziekte of een beperking;
- Aanwezigheid van letsel (mogelijk als gevolg van kindermishandeling);
- Uiterlijke verschijning (bijvoorbeeld kleding, uitgerust/vermoeid);
- Lichaamsbeweging en eetgewoonten.

Cognitieve ontwikkeling

- Taalontwikkeling en taalgebruik;
- Werkhouding op school (concentratie, niveau);
- Voortgang op school, succes- en faalervaringen.

Emotionele ontwikkeling en gedrag

- Omgaan met emoties en expressie van gevoelens;
- Hechting;
- Temperament;
- (Spel)gedrag thuis, op school en in de omgeving (bijvoorbeeld sportclub);
- Sociaal gedrag (contact met leeftijdgenoten en volwassenen);
- Reactie op traumatische of stressvolle gebeurtenissen.

Identiteit

- De mate waarin het kind zichzelf ziet als individu (is afhankelijk van de leeftijd van het kind) en als deel van het gezin;
- Zelfbeeld en zelfvertrouwen;
- Keuzes maken en initiatief nemen;
- Gender- en/of seksuele identiteit.

Gezins- en sociale relaties

- Relaties met gezinsleden (ouders, broers/zussen);
- Relaties met leeftijdgenoten;
- Relaties met volwassenen;

- Empathisch vermogen;
- Manier van contact leggen met professionals (bijvoorbeeld oogcontact maken, mate van openheid of afweer, mate van weerbaarheid of afhankelijkheid).

Sociale presentatie

- Verschijning en gedrag in sociale situaties (passende kleding, passend gedrag, netheid en persoonlijke hygiëne);
- Aanpassing aan en houding t.a.v. beperkingen en discriminatie door anderen;
- Respect voor gezins-, culturele en religieuze waarden en diversiteit.

Zelfredzaamheid

- Praktische, emotionele en communicatieve vaardigheden die vereist zijn voor toenemende onafhankelijkheid;
- Oplossingsvaardigheden;
- Inschatten van eigen veiligheid en risico's.

Factoren positieve ontwikkeling van het kind

Beschermende factoren die bijdragen aan een positieve ontwikkeling van het kind en die tegenwicht bieden aan de risico's waaraan het kind worden blootgesteld, zijn:

- Zelfwaardering;
- Ego-veerkracht (stressresistentie);
- Bovengemiddelde intelligentie;
- Aantrekkelijk uiterlijk;
- Makkelijk temperament;
- Goede interpersoonlijke vaardigheden (sociale competentie);
- Steun van een volwassene die voor het kind belangrijk is;
- Bereidheid en vermogen om te veranderen;
- Sociale binding met de directe omgeving (gezin, school, wijk etc.);
- Kansen op betrokkenheid in verbanden waar het kind deel van uitmaakt (familie, school, gemeenschap);
- Opgroeien in een omgeving met pro sociale normen;
- Erkenning en waardering voor positief gedrag;
- Constructieve tijdsbesteding, zoals sport, werk of buitenschoolse activiteiten;
- Cognitieve vaardigheden;
- Schoolmotivatie;
- Positieve identiteit van het kind zelf.

Hechting

Voor de ontwikkeling van kinderen is het belangrijk dat zij zich kunnen hechten aan hun ouders en/of andere belangrijke volwassenen. Een veilige hechtingsrelatie is gunstiger voor de ontwikkeling dan een onveilige gehechtheidsrelatie, maar dit hoeft niet te betekenen dat onveilige gehechtheid per se tot problemen in de ontwikkeling leidt. Wel is bekend dat gedesorganiseerde gehechtheid, waarbij het kind geen samenhangende hechtingsrelatie ontwikkelt – vaak als gevolg van een zeer bedreigende en onvoorspelbare opvoeder – tot een zeer problematische ontwikkeling leidt.

De hechtingsrelatie is een aspect van de ouder-kindrelatie. De kwaliteit van de hechtingsrelatie staat dus niet gelijk aan de kwaliteit van de ouder-kindrelatie. Hoewel sommige kinderen onveilig gehecht zijn aan hun ouders, kunnen ouders op andere aspecten van de ouder-kindrelatie wel degelijk positieve invloed hebben.

De hechtingsrelatie tussen ouders en kinderen is een overweging die een rol speelt in het beslissen over uithuisplaatsing en terugplaatsing; het kan echter nooit de hoofdreden zijn voor een uithuisplaatsing dan wel het weigeren van een terugplaatsing. Een veilige gehechtheid kan gezien worden als beschermende factor, een onveilige als een risicofactor. Als er een onveilige hechtingsrelatie gesignaleerd wordt, is het belangrijk om hulpverlening in te zetten voor ouders en kind gericht op het versterken van de hechtingsrelatie.

Wat zijn de opvoedingscapaciteiten van de ouders?

Ook de opvoedingscapaciteiten van ouders zijn van belang. Daarbij gaat het om het vermogen van ouders om adequaat in te gaan op de ontwikkelingsbehoeften van hun kind, en om hun vermogen zich aan de veranderende behoeften van hun kind aan te passen.

Dit kan beschreven worden in termen van:

- De manier waarop zij op hun kind, zijn gedrag en behoeften reageren en waar zij problemen bij ervaren;
- Het effect dat het kind op hen heeft;
- De kwaliteit van de ouder-kindrelatie;
- Hun begrip van de ontwikkelingsbehoeften en ontwikkeling van hun kind;
- Hun begrip van opvoedingsvaardigheden en het belang daarvan voor de ontwikkeling van een kind;
- Hun vermogen anders op hun kind te reageren als hun kind andere ontwikkelingsbehoeften krijgt.

Het Framework noemt zes dimensies waarop de opvoedingscapaciteiten van ouders in kaart kunnen worden gebracht. Het gaat daarbij niet alleen om wat ouders weten en kunnen, maar ook (vooral) om de manier waarop zij dit in de praktijk laten zien. Een professional moet informatie over deze dimensies verzamelen om een beslissing over de noodzaak van een uithuisplaatsing te kunnen nemen.

Opvoedingscapaciteit: basale verzorging

- Voorzien in fysieke behoeften van het kind (voeding, hygiëne, onderdak);
- Zorg dragen voor goede gezondheidszorg (bijvoorbeeld bezoek aan huisarts en tandarts, deelname aan vaccinatieprogramma, specialistische hulp).

Creëren van veiligheid

- Een veilige leefomgeving bieden;
- Bescherming bieden tegen mensen die mogelijk gevaar opleveren;
- Voldoende toezicht houden;
- Weerbaar maken: bespreken hoe om te gaan met risicovolle situaties.

Emotionele warmte

- Waardering en respect tonen voor het kind;
- Empathie en begrip tonen voor het kind;
- Sensitief en responsief reageren op de behoeften van het kind;
- Betrokken zijn bij (activiteiten van) het kind, hem steunen en aan activiteiten meedoen.

Stimuleren

- De cognitieve ontwikkeling bevorderen door aanmoediging, communicatie en stimulatie;
- Voorzien in leermogelijkheden en sociale participatie;
- Zorgen voor en ondersteunen van onderwijs- en succeservaringen.

Regels en grenzen

- Heldere, realistische grenzen, regels en verwachtingen stellen;

- Gedrag en emoties van het kind reguleren (leren omgaan met frustraties);
- Omgaan met conflicten;
- Passende verantwoordelijkheden geven.

Stabiliteit

- Structuur, stabiliteit en continuïteit in opvoeding en verzorging bieden;
- Voorspelbaar zijn in reacties;
- Fysiek en psychisch beschikbaar zijn (geldt voor minimaal één vaste opvoeder).

Welke risico- en beschermende factoren hebben invloed op de opvoedingscapaciteiten van de ouders?

Risicofactoren

Factoren bij de ouders die gezien kunnen worden als risicofactoren voor de opvoedingscapaciteiten van de ouders en de ontwikkeling van het kind zijn:

- Middelennisbruik/verslavingsproblematiek;
- Psychische/psychiatrische ziekte of een lichamelijke beperking;
- Een verstandelijke beperking;
- Gebrek aan gevoel van verantwoordelijkheid of aan medewerking van ouders;
- Een problematische partnerrelatie, o.a. veel conflicten, huiselijk geweld en instabiliteit in relaties (veel wisselende relaties);
- Fysiek/emotioneel niet beschikbaar zijn voor het kind, bijvoorbeeld omdat de ouder in beslag wordt genomen door eigen problematiek of door ziekte (langdurige opname, fysieke beperkingen);
- Stress door schulden en/of werkloosheid;
- Op jonge leeftijd (jonger dan achttien jaar) ouder geworden;
- Problematische levensgeschiedenis, zoals zelf slachtoffer geweest zijn van kindermishandeling;
- Antisociaal gedrag vertonen, zelf geweld gebruiken tegen personen;
- Ontbreken van steun van vrienden of familie.

Benadrukt moet worden dat de professional altijd moet onderzoeken in hoeverre deze kenmerken van invloed zijn op het opvoedend handelen van de ouders. Het zijn immers risicofactoren: *ze vergroten de kans op uithuisplaatsing, maar dat wil niet zeggen dat uithuisplaatsing altijd noodzakelijk is.*

Beschermende factoren

Beschermende factoren zijn factoren die ouders een zekere mate van veerkracht geven, ook wanneer zij met veel problemen kampen.

In de literatuur worden de volgende beschermende factoren genoemd:

- Een gevoel van competentie, draagkracht;
- Een positief zelfbeeld;
- Een ondersteunende partner;
- Eigen jeugdervaringen kunnen hanteren;
- Positieve jeugdervaringen;
- Steun kunnen vragen/profiteren van steun;
- Emotionele beschikbaarheid;
- Flexibiliteit;
- Bereidheid en vermogen om te veranderen.

Wanneer de risicofactoren in het gezin een grotere invloed hebben in het dagelijks functioneren dan de beschermende factoren, zullen ouders minder goed een verzorgings- en opvoedingssituatie kunnen bieden die nodig is voor een evenwichtige ontwikkeling van het kind.

Afweging 2: Hoe beïnvloeden gezins- en omgevingsfactoren de balans tussen de opvoedingscapaciteiten en de ontwikkelingsbehoeften?

Het verzorgen en opvoeden van een kind gebeurt niet in een vacuüm. Gezins- en omgevingsfactoren kunnen zowel een stabiliserende als een destabiliserende functie hebben als het gaat om de balans tussen de opvoedingscapaciteiten van de ouders en ontwikkelingsbehoeften van het kind.

Met een stabiliserende functie wordt bedoeld dat het gezin ondanks veel of ernstige problemen toch nog kan functioneren. Een betrokken en actief sociaal netwerk kan bijvoorbeeld een stabiliserende functie hebben. Op zulke stabiliserende factoren dient de professional te letten als hij uithuisplaatsing overweegt. Het kan namelijk nodig zijn om interventies in te zetten zodat deze stabiliserende factoren stand kunnen houden. Interventies kunnen ook nodig zijn als destabiliserende factoren de balans tussen opvoedingscapaciteiten en ontwikkelingsbehoeften dreigen te verstoren.

Destabiliserende factoren zijn bijvoorbeeld:

- Een eenoudergezin, stiefgezin, groot gezin;
- Veel conflicten;
- Huiselijk geweld;
- Een instabiel, ongeregeld leven;
- Materiële/financiële problemen (werkloosheid, huisvesting);
- Ingrijpende levensgebeurtenissen;
- Een sociaal isolement, sociale uitsluiting of lage sociale cohesie in de buurt.

Door hulpverlening in te zetten op het compenseren van de destabiliserende factoren kan mogelijk worden voorkomen dat de balans verstoord raakt en een uithuisplaatsing nodig wordt.

Zeven dimensies met betrekking tot het gezin en de omgeving

Het Framework noemt zeven dimensies met betrekking tot het gezin en de omgeving. Een professional moet informatie over deze dimensies verzamelen om een beslissing over de noodzaak van een uithuisplaatsing te kunnen nemen.

Gezinsgeschiedenis en -functioneren:

- Wie maken er deel uit van het huishouden?
- Hoe is hun relatie met het kind?
- Hebben zich hierin belangrijke veranderingen voorgedaan?
- Welke ervaringen uit de kindertijd dragen de ouders met zich mee?
- Hebben zich belangrijke gebeurtenissen voorgedaan?
- Hoe functioneert het gezin (denk ook aan de relatie met broers en zussen en de invloed op het kind daarvan)?
- Wat zijn sterke en minder sterke eigenschappen van de ouders?
- Welke moeilijkheden ervaren zij?
- Hoe is de relatie tussen de (gescheiden) ouders?

Familie:

- Wie zijn deel van de bredere familie?
- Wie zijn daarin afwezig?
- Hoe zijn de relaties met de bredere familie?
- Welke impact heeft de familie op het kind en het gezin?

Woning:

- Zijn in de accommodatie basisfaciliteiten aanwezig?
- En voorzieningen die passen bij de leeftijd en de ontwikkeling van het kind en andere huisgenoten? Denk aan interieur en exterieur van het huis en directe omgeving, inclusief de aanwezigheid van gas, water, elektra, kookfaciliteiten, slaapruijnte, netheid, hygiëne en veiligheid en de invloed daarvan op het opvoeden van het kind.

Werk:

- Wie werkt, wat voor werkpatroon heeft diegene en wat is het effect daarvan op het kind?
- Zijn daarin belangrijke veranderingen geweest (denk aan werkloosheid)?

Inkomsten:

- Is er voldoende geld om in de behoeften van het kind en het gezin te voorzien?

Sociale integratie van het gezin:

- In welke mate is het gezin geïntegreerd of geïsoleerd?
- Hoe zien de peergroepen, vriendschappen en het sociale netwerk van zowel kind als ouders eruit?
- Welk belang hechten ze eraan?

Gemeenschapsbronnen:

- Welke faciliteiten en diensten zijn er in de buurt?
- Denk aan universele diensten van primaire gezondheidszorg, dagopvang en scholen, transport, winkels, vrijetijdsactiviteiten en plekken voor religieuze samenkomsten. Het gaat om zowel de beschikbaarheid als het niveau van de voorzieningen en de invloed daarvan op het gezin.

Afweging 3: Hoe kan het sociale netwerk bijdragen aan het versterken van de balans tussen opvoedingscapaciteiten en ontwikkelingsbehoeften?

Hierbij gaat het er vooral om te beoordelen welke rol het sociale netwerk (familie, vrienden en kennissen) in het gezin speelt of kan spelen. Het kan hier gaan om het netwerk van het kind en/of dat van zijn ouders. Het sociale netwerk kan voor ouders en kind een belangrijke bron van praktische en emotionele steun zijn. Wanneer ouders en kind een beroep kunnen doen op mensen in hun omgeving loopt stress minder hoog op. Het sociale netwerk kan ook een rol spelen in het vergroten van de veiligheid van het kind. En het sociale netwerk kan een rol spelen bij het maken van een verklarende analyse en een hulpverleningsplan.

Er zijn verschillende methoden om het sociale netwerk in kaart te brengen. Voorbeelden hiervan zijn Sociale netwerkstrategieën (SONESTRA), Eigen Kracht-conferenties en familienetwerkberaden. Daarnaast zijn er initiatieven die ingezet kunnen worden om een sociaal netwerk op te bouwen, zoals buddysystemen, buurtmaatjes, steungezinnen en burgerinitiatieven.

Afweging 4: Hoe kan professionele hulp of ondersteuning bijdragen om binnen een aanvaardbare termijn de balans tussen ontwikkelingsbehoeften en opvoedingscapaciteiten voldoende te herstellen?

Hierbij gaat het er met name om te beoordelen of er met professionele hulp of ondersteuning iets aan de opvoedingssituatie veranderd kan worden. Dit is van belang voor de beslissing of een interventie thuis ter voorkoming van een uithuisplaatsing nog zin heeft, of dat de hulpverlener moet overgaan tot een uithuisplaatsing.

De vraag is hierbij: in hoeverre kunnen (veranderingsmogelijkheden) en willen (veranderingsbereidheid) ouders en kind binnen een aanvaardbare termijn veranderen, zodat het kind veilig kan opgroeien en zich optimaal kan ontwikkelen?

Om deze vraag te beantwoorden is het van belang informatie te verzamelen over de effecten van eerdere hulp en eerder genomen maatregelen. Gekeken dient te worden in hoeverre:

- De veiligheid en ontwikkelkansen van het kind erop vooruit zijn gegaan en door wat
- Daarnaast dient te worden onderzocht in hoeverre de vaardigheden van ouders verbeterd zijn, en
- Of de bereidheid van ouders om problemen aan te pakken en profijt van de hulp te hebben beïnvloed kan worden.

Voor het kind is een veilige plek om te wonen een voorwaarde voor de hulp: zonder een veilige plek kan er niet gewerkt worden aan de problemen.

Een reden om tot uithuisplaatsing over te gaan kan zijn dat:

- De verzorging en opvoeding van het kind in de knel zitten of onderzoek naar de geestelijke of lichamelijke gesteldheid van het kind nodig is;
- Er een gerechtvaardigde en onderbouwde verwachting bestaat dat ambulante hulp onvoldoende verandering brengt, waardoor gevaar voor de veiligheid en ontwikkeling van het kind blijft bestaan of zelfs toeneemt;
- Ouders niet bereid of in staat zijn mee te werken, of niet laten zien dat ze zich verantwoordelijk voelen voor de situatie en er onverminderd ernstige zorgen blijven bestaan;
- (In geval van mishandeling door de andere ouder) de niet-mishandelende ouder niet in staat is het kind te beschermen;
- Er een aantoonbaar risico is op ontvoering naar of achterlating in het buitenland;
- Er een aantoonbaar risico is op (seksuele) uitbuiting of mensenhandel;
- Er een aantoonbaar risico is op eerwraak;
- Ouders en/of het kind betrokken zijn bij een criminele organisatie/criminele activiteiten;
- Ouders onberekenbaar zijn door middelengebruik (alcohol, drugs);
- Ouders zich bevinden in detentie of geslotenheid.

Veranderingsmogelijkheden

In hoeverre ouders in staat zijn om blijvend veranderingen te realiseren, hangt onder meer af van hun functioneren als persoon en hun mogelijkheden om zich te kunnen richten op hun kind en diens behoeften. In hoeverre een kind in staat is om zich blijvend te ontwikkelen, hangt onder meer af van het inzicht dat het heeft in zijn eigen functioneren.

Vragen die de professional zich bijvoorbeeld kan stellen zijn:

- Begrijpen, herkennen en erkennen de ouders de aard en ernst van de opvoedingsproblemen, persoonlijke problemen en andere factoren die bedreigend zijn voor het kind?

- Begrijpen, herkennen en erkennen de ouders de gevolgen van de opvoedingsproblemen voor het kind op korte en/of lange termijn (bijvoorbeeld de schade die bij het kind is of dreigt te ontstaan door de kindermishandeling)? Nemen zij daar ook verantwoordelijkheid voor?
- Hebben de ouders persoonlijke problemen of beperkingen die de kans op verbetering verkleinen?
- Begrijpt, herkent en erkent het kind welke problemen hij heeft en welke invloed die hebben op zijn omgeving? En neemt hij daar verantwoordelijkheid voor?
- Heeft het kind persoonlijke problemen of beperkingen die de kans op verbetering verkleinen?
- Hebben ouders en kind van eerdere hulp (blijvend) geprofiteerd?
- Ouders of kinderen die kampen met ernstige problemen (zoals ernstige psychiatrische problemen, ernstige verslavingsproblemen of een verstandelijke beperking) hebben vaak een beperkte mogelijkheid tot leren en veranderen.

Veranderingsmogelijkheden of –onmogelijkheden kunnen ook blijken uit de resultaten van eerdere hulp en het al dan niet tot stand komen van een samenwerkingsrelatie met het gezin. Aanwijzingen voor gebrekkige veranderingsmogelijkheden zijn dat er veel eerdere hulp is geboden zonder blijvend effect, of dat ouders herhaaldelijk niet reageren op afspraken of niet op komen dagen.

Veranderingsbereidheid

Nu zijn gezinnen bij de start van de hulpverlening niet altijd bereid om te veranderen. Zeker niet als anderen zich zorgen maken over mogelijke onveiligheid in hun gezin.

Veranderingsbereidheid blijkt uit uitspraken die ouders en kind doen. Vier typen uitspraken geven aan dat ouders en kind bereid zijn te veranderen:

- Ze benoemen de nadelen van de huidige situatie (bijvoorbeeld zorgen over de situatie);
- Ze noemen voordelen van verandering;
- Ze tonen optimisme over verandering (zeggen bijvoorbeeld vertrouwen in de eigen veranderingsmogelijkheden te hebben);
- Ze tonen de intentie om te veranderen (zeggen bijvoorbeeld te verlangen om te veranderen).

Het ontbreken van veranderingsbereidheid blijkt hieruit:

- Ouders of kind willen geen bemoeienis van hulpverleners (meer);
- Ouders of kind wijzen een noodzakelijk geacht hulpaanbod af;
- Ouders of kind weigeren om te veranderen, bijvoorbeeld door aangeleerde vaardigheden niet in praktijk te brengen.

Het feit dat een ouder of kind hulp weigert of afbreekt, wil overigens niet zeggen dat hij niet gemotiveerd is. Er kan ook iets anders achter zitten, zoals ontevredenheid met de geboden hulp of hulpverlener. *De reden van de weigering moet daarom altijd achterhaald worden.*

Bereidheid om te veranderen is ook geen vaststaand gegeven. Bereidheid tot verandering kan tijdens het hulpverleningsproces in positieve of negatieve zin veranderen. Weerstand tijdens de interventie kan bijvoorbeeld een signaal zijn dat de professional te hard van stapel loopt. Het is ook mogelijk dat ouders of kind wel willen veranderen, maar het idee hebben dat ze het niet kunnen en zich daardoor verzetten tegen een interventievoorstel van de hulpverlener.

De professional doet er goed aan dit zorgvuldig uit te vragen. Door specifieke gesprekstechnieken uit de motiverende gespreksvoering en oplossingsgerichte therapie in te zetten kan de professional veranderingsbereidheid stimuleren. Zulke technieken kunnen

ouders en kind helpen om zich open te stellen voor de interventie, en wellicht ook om factoren te ontdekken die hen juist belemmeren om te veranderen.

Afweging 5. Is uithuisplaatsing nog te voorkomen met een gerichte interventie?

In situaties waarin sprake is van een ernstig verstoorde balans tussen opvoedingscapaciteiten en ontwikkelingsbehoeften, moet de jeugdprofessional altijd nagaan of een uithuisplaatsing nog te voorkomen is met intensieve hulp. Een uithuisplaatsing is namelijk een ingrijpend middel om tot verandering van de situatie te komen. Voordat de jeugdprofessional oordeelt over de noodzaak tot uithuisplaatsing, moet zorgvuldig afgewogen zijn of alle mogelijkheden voor hulp en ondersteuning zijn benut. Hulpverleners dienen dus goed op de hoogte te zijn van interventies die uithuisplaatsing kunnen voorkomen.

Samen met ouders en kind beslissen

De Jeugdwet (2015) differentieert de wijze waarop kinderen bij de besluitvorming betrokken zijn naar leeftijd. Het IVRK is echter leidend, en dat stelt dat elk kind het recht heeft zijn mening te geven over alle zaken die hem betreffen, waarbij er een passend belang moet worden gehecht aan die mening, afhankelijk van de capaciteiten van het kind (VN-Kinderrechtenverdrag, art. 12). Voor het betrekken van kinderen geldt dus geen minimumleeftijdsgrens, dus elk kind heeft het recht zijn mening te geven en gehoord te worden. Vanaf de leeftijd van zestien jaar heeft een jongere het recht te kiezen met welke zorg hij instemt.

In de praktijk blijkt dat kinderen beslist niet altijd betrokken worden in de besluitvorming, terwijl zij over die besluitvorming vaak heel duidelijke ideeën hebben. Ze vinden dat zij niet goed geïnformeerd worden over de overwegingen die een jeugdprofessional maakt.

Gebruik de vijf stappen voor participatie uit het VN-Kinderrechtenverdrag, art. 12:

- Voldoende toegang tot begrijpelijke informatie;
- Gehoord worden;
- Serieus genomen worden;
- Terugkoppeling krijgen over de beslissing die is genomen;
- De mogelijkheid krijgen om te klagen over de beslissing.

Let ook op de verantwoordelijkheid die een kind kan voelen voor het welzijn van zijn ouders en eventuele broers en zussen in het gezin (parentificatie). Het kan dat een kind zich hierdoor niet vrij durft uit te spreken over eigen wensen. Het is goed om je hier als jeugdprofessional bewust van te zijn en hier rekening mee te houden.

Samen beslissen in gedwongen kader

Als een uithuisplaatsing tot stand komt in het gedwongen kader, kan het ingewikkeld zijn om samen te beslissen. Ouders kunnen slechte ervaringen hebben opgedaan waardoor ze minder vertrouwen hebben in de hulpverlening. Neem daarom de tijd en zet vaardigheden in om vertrouwen op te bouwen. Daarnaast is in het gedwongen kader andere wet- en regelgeving van toepassing dan in het vrijwillige kader.

Hier volgen enkele aandachtspunten voor het samen beslissen met kind en ouders.

- Draag zelf de verantwoordelijkheid voor een beslissing wanneer dit voor ouders en kind te moeilijk blijkt.
- Geef kind en ouders in ieder geval de gelegenheid hun mening te geven, hun ervaringen en hun afwegingen te delen en neem deze in de besluitvorming mee. Leg vast hoe is omgegaan met de belangen van het kind, en welke afwegingen daarbij zijn gemaakt.

- Maak gebruik van motiverende gespreksvoering en oplossingsgerichte gesprekstechnieken om ouders en kind te stimuleren tot gezamenlijke beslissingen te komen. Deze technieken helpen expliciet te maken wat ouders en kind belangrijk vinden, welke problemen zij ervaren en welke oplossingsmogelijkheden zij zien.
- Leg ouders en kind altijd helder uit wat de conclusies zijn van de gedeelde verklarende analyse over de problemen in de thuissituatie. *Stel met ouders en kind heldere doelen op om een uithuisplaatsing te voorkomen dan wel op te heffen.*
- Informeer ouders en kinderen goed over de verschillende hulpmogelijkheden en de mogelijke voor- en nadelen hiervan, zodat zij samen met jou zorgvuldig kunnen afwegen welke hulp het beste aansluit bij hun vraag en behoeften. Zet eventueel ervaringsdeskundigen in. Zij kunnen een mentor zijn voor de ouders: ze kunnen hen informeren over de mogelijkheden voor hulp, en ze kunnen hen steunen in het contact met hulpverleners.
- Verken samen met ouders en kind welke rol het sociale netwerk kan hebben in het aanpakken van de problemen. Het sociale netwerk kan bijvoorbeeld netwerkpleegzorg of praktische dan wel emotionele steun bieden, voor of tijdens een uithuisplaatsing, of na terugplaatsing. Zet eventueel een familienetwerkberaad of Eigen Kracht-conferentie in.
- Willen of kunnen ouders en/of kind niet meewerken, neem dan *vanuit de gedeelde verklarende analyse een onderbouwde beslissing en leg ouders en kind uit waarom die beslissing zo genomen wordt en welk doel ermee wordt beoogd.* Leg hieraan voorafgaand helder uit welke veranderingen je in het gezin wilt zien en onder welke condities ouders en kind kunnen meebeslissen. Help ouders in te zien wat hun verantwoordelijkheid is om voldoende veiligheid voor hun kind te creëren. Leg afspraken met ouders en kind samen vast, zowel mondeling als schriftelijk, in voor het gezin toegankelijke taal.

Wanneer er een beslissing is genomen en er sprake is van een onvrijwillige uithuisplaatsing zit er vaak enige tijd tussen het uitspreken van de beslissing door een jeugdbeschermer, de toetsing bij de rechter en de daadwerkelijke uithuisplaatsing. Houd er rekening mee dat in deze periode van grote onzekerheid bij ouders en kinderen, boosheid en verdriet kunnen ontstaan die kunnen leiden tot een verdere verslechtering van de thuissituatie.

Advisering door het team

Beoordelen over uithuisplaatsing vraagt professionele expertise. Jeugdprofessionals maken hun eigen afwegingen over de noodzaak van een uithuisplaatsing. Deze overwegingen zijn niet altijd transparant en mogelijk zelfs gekleurd door de voorkeuren van de professional. Daarom is het belangrijk om samen met collega's met meer kennis en kunde op dit terrein en de gedragswetenschapper te beslissen over uithuisplaatsing (en terugplaatsing) en met elkaar de overwegingen te bespreken. *Cruciaal is dat collega's en een gedragswetenschapper (master of postmaster) de verantwoordelijke jeugdprofessional kritisch bevragen op de gemaakte overwegingen en meedenken over alternatieven en over voor- en nadelen van verschillende opties.*

Voldoende collegiaal overleg van hoge kwaliteit en de analytische vaardigheden van de gedragswetenschapper kunnen voorkomen dat hulpverleners met lage beslisdrempels vaker beslissen tot uithuisplaatsing en dat jeugdprofessionals met weinig werkervaring kwalitatief minder goede beslissingen nemen over uithuisplaatsing, gelet op de belangen van een kind. Ook voorkomt dit dat beslissingen op basis van de persoonlijke voorkeuren van professionals genomen worden.